

Frissen

City Deal Energieke Wijken, Duurzaam & Sociaal

Energie

Juni 2024

0 00 000 0000 0 00000000 0000

PORTRETTE

COLOFON

INTERVIEW & TEKST: MARIANNE LAMERS

VORMGEVING: LISA VERHAEGHE DE NAEYER

TEAM CDEW:
REGIEN VAN ADRICHEM,
HENK JAN BIERLING,
MARIANNE LAMERS
KA CHUN LO,
EVA VERMEULEN
LISA VERHAEGHE DE NAEYER

MET DANK AAN:
MARIANNE DE KONING
ANKE VAN HAL
HANS VAN DEN BROEK
RENÉ SCHELLEKENS

ARTIKEL PAGINA 16:
VOLKSHUISVESTINGNEDERLAND.NL

FOTO'S: ALEX SCHRÖDER

JUNI 2024

VOORWOORD

We zijn bezig met het laatste jaar van onze City Deal Energieke Wijken, duurzaam en sociaal. Tijd om langzamerhand de balans op te gaan maken.

Hoe hebben we de partners in de City Deal geholpen met de ingewikkelde opgave om de energietransitie in kwetsbare wijken verder te brengen? Wat hebben we van elkaar geleerd, waar hebben we onze aanpakken kunnen versterken? Hebben we de samenwerking tussen het sociale en fysieke domein kunnen verbeteren? Welke doorbraken hebben we tot stand gebracht? Kortom, waar hebben we het verschil gemaakt voor onze inwoners in deze wijken.

In de komende periode gaan we de opbrengsten uit de City Deal vastleggen zodat die na afloop van de City Deal (maart 2025) voor iedereen toegankelijk zijn en gebruikt kunnen worden.

In het kader van die 'nalatenschap' en de borging van onze resultaten, maken we een aantal portretten waarin we de belangrijkste thema's en resultaten van de City Deal terug laten komen. We willen hiermee energie gevende, trotse verhalen brengen die inspireren en concreet aanzetten tot actie. De eerste vier portretten tref je aan in dit boekje.

Veel leesplezier!

Regien van Adrichem

**“WE WILLEN HIERMEE
ENERGIE GEVENDE,
TROTSE VERHALEN
BRENGEN DIE
INSPIREREN EN
CONCREET AANZETTEN
TOT ACTIE”**

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD REGIEN VAN ADRICHEM	3
PORTRET MARIANNE DE KONING	5
PORTRET ANKE VAN HAL	11
ARTIKEL: ARNHEM SCHIET VERDUURZAMINGS-SUBSIDIE EIGEN WONING IN KWETSBARE STRATEN VOOR	16
DASHBOARD GELDSTROMEN	21
PORTRET HANS VAN DEN BROEK	22
ERVARINGEN GEBRUIKERS DASHBOARD	26
PORTRET RENÉ SCHELLEKENS	27

‘DE ENERGIE-TRANSITIE DOET EEN NIEUWE WIND WAAIEN IN KWETSBARE WIJKEN’

Marianne de Koning is eigenaar van De Verbindingskamer in Rotterdam. Sinds 2020 betreft ze bewoners bij de verduurzaming van hun wijk Bospolder-Tussendijken, een van de eerste wijken in Nederland die aardgasvrij werd gemaakt. De aanpak van dit project is een aansprekend voorbeeld voor veel City Deal gemeenten. Welke lessen heeft De Koning voor de City Deal?

Verbazing, nieuwsgierige blikken, mondhoeken die voorzichtig omhooggaan. Negen van de tien keer zijn de reacties positief

als Marianne de Koning bij een nieuwe bewoner aanbelt. Dat kan komen door haar aanstekelijke lach, de uitgestoken hand en misschien ook een beetje door de bos bloemen die ze mensen aanbiedt. In ieder geval levert het verbinding op, en dát is precies de bedoeling.

Thema 1:

Achter de voordeur; kansen voor kwetsbare huishoudens

Voorzichtig vertrouwen

De Koning vertelt haar verhaal in Rotterdam waar ze haar Verbindingskamer leidt, een sociale onderneming die als schakel fungeert tussen bewoners en professionele instanties. Het team van De Verbindingskamer dat acht jaar na de oprichting inmiddels uit tien mensen bestaat, activeert bewoners om mee te denken over hun wijk. Voor de opdrachtgever brengt De Verbindingskamer in beeld wat er ‘achter de voordeur’ speelt. Haar werknemers gaan altijd in duo’s langs de voordeuren, en zijn zo veel mogelijk cultureel gemixt:

“Het is wetenschappelijk bewezen dat iemand die tegenover jou staat, zich ook enigszins moet herkennen in jou. Pas dan kan er voorzichtig vertrouwen ontstaan.”

Dat vertrouwen is vaak ver weg in de wijken waar De Verbindingskamer werkt. Het zijn de zogenaamde kwetsbare wijken waar de gordijnen dicht zitten, rotzooi zich ophoopt in de straten en waar het woningcorporaties en energieleveranciers, overheids- en zorginstanties niet lukt om contact te krijgen met de bewoners. In die buurten is het vertrouwen in professionele instanties niet alleen laag, maar ook het vertrouwen in de burens en in zichzelf, vertelt De Koning. “Het slechte imago van zo’n buurt gaat vaak ook in de mensen zelf zitten.

Bewoners voelen zich niets waard, voelen zich afgeschreven, schamen zich voor waar ze wonen, durven geen familie uit te nodigen. Het afval stapelt zich op en wordt slecht bijgehouden door bewoners, want, zo redeneren zij: ‘Het is toch al niets, dus waarom zou je je best ervoor doen.’”

Draagvlak

Dat was ook de situatie in de Rotterdamse wijk Bospolder-Tussendijken waar het team van de Verbindingskamer in 2020 begon met het begeleiden van de verduurzaming van de vijf Gijsingflats: door de lage huur wonen er veel mensen met een urgentie of een bepaalde zorgproblematiek. Veel mensen hebben een ‘rugzakje’. Door de verduurzaming gingen 370 huishoudens van het gas af en kregen ze een aansluiting op het warmtenet, inclusief inductiekookplaat en pannenset. Daarnaast werd er een nieuwe ventilatie geïnstalleerd, betere isolatie aangebracht en kregen mensen dubbele beglazing. De opdracht die De Koning kreeg: verbind de energietransitie ook aan de sociale opgaven en leefbaarheid in de wijk.

Dat lukte aardig. De 78 adressen waarbij een vorm van problematiek werd gesignaleerd (van armoede en psychische problematiek tot verslaving en schulden) wist haar team te koppelen aan de juiste zorgverlener.

Belangrijk was dat er niet alleen geluisterd werd naar de verhalen en frustraties van bewoners, maar dat er ook echt wat werd gedaan met de vragen en problemen waarmee mensen kwamen. “En niet over een half jaar, maar vandaag of morgen nog. En de zorgvraag blijven volgen totdat de zorg ook echt is opgestart.” Het helpt dat De Verbindingskamer een neutrale partij is: “We zijn onafhankelijk en hebben geen verleden in de wijk. Daardoor durven mensen hun frustratie ook beter kwijt. En die moet er toch eerst uit voordat je een gesprek kunt beginnen.”

Korte lijntjes

Heel belangrijk is dat bewoners ook elkaar leren kennen en weer vertrouwen in elkaar krijgen. Waar mogelijk betrekken De Koning en haar team actieve bewoners om hun burens te helpen met praktische zaken zoals een reparatie of het halen van boodschappen. “Dat creëert een gevoel van vertrouwen wat zich vertaalt naar draagvlak en verbinding. Zo kunnen de mensen in de wijk elkaar helpen en borg je bij bewoners wat je als team hebt opgebouwd.”

Bewoners die de drive hebben om de verandering aan te pakken, koppelt De Verbindingskamer aan professionals als wijkagenten en medewerkers van de gemeente of woningcorporaties. “Niet iedereen zit erop te wachten om een actieve rol te spelen, maar die bewoners zijn er wel. We hebben in de Gijsingsflats inmiddels een kernteam kunnen vormen van bewoners die een voortrekkersrol hebben.

Zij kunnen hun burens ook ondersteunen in de energietransitie. Korte lijntjes en een duidelijk, vast aanspreekpunt zijn erg waardevol.” Inmiddels zit er ook een team van Eneco in de wijk, vertelt De Koning: “Iedereen kent Eneco nu van gezicht, omdat het een aantal vaste mensen zijn. Als er een storing is, of er is iets onduidelijk, dan kunnen bewoners bellen met een speciaal telefoonnummer, en mailen naar een speciaal e-mailadres dat daarvoor in het leven is geroepen. Er is direct contact.”

Maatwerk

Dat directe contact was er niet meteen, vertelt De Koning: “We hebben veel avonden georganiseerd waarin bewoners, de gemeente en Eneco met zijn allen in één ruimte zaten en met elkaar het gesprek voerden. Dat hielp: hoe meer contact tussen die twee werelden, hoe beter beide partijen elkaar ook gingen begrijpen.” Zo ontdekten professionals wat de bewoners nu echt bezighield: “Dat ging over totaal andere dingen dan ze dachten. Het gebruik van zo’n kookplaat bijvoorbeeld: mensen snapt die cijfers en de knopjes niet. Of het gedoe dat ontstaat in de buitenruimte rondom zo’n hele transitie: de ratten en muizen die tevoorschijn komen, de straten die opengaan, die vreemde bouwlieden die door hun flat heen liepen en de deuren lieten openstaan.”

De instanties wisten het vertrouwen weer terug te winnen door wat te doen met de klachten: “Bewoners kregen informatie over hun inductieplaat en bouwlieden hielden meer rekening met hun omgeving. Het gevoel dat er geluisterd wordt, dat is gewoon de basis. En dan kun je weer verder.” De Koning is onder de indruk van het maatwerk dat is geleverd: “Dat is echt ongelooflijk. Ik vind het heel tof om te zien hoe de professionals zo gezamenlijk proberen het belang van die bewoner voorop te stellen, en zo het leed een beetje verzachten.”

Nieuwe wind

Het verbinden van de sociale aanpak aan de fysieke opgave is volgens De Koning essentieel voor een geslaagde energietransitie: “Zonder die sociale aanpak kan de aannemer gewoon zijn werk niet doen in deze wijken. Ze kunnen niet eens bij de verwarming of de ramen die ze moeten vervangen.

Als je dat niet aan de voorkant al regelt, kan de hele energietransitie enorme vertraging oplopen door één huishouden dat heel bepalend is. Daardoor kunnen de burens ook niet aangesloten worden. Of denk eens aan het aantal zorgmijders in zo’n wijk, hoeveel geld kost dat wel niet? De huurachterstand in de Gijsingsflats was enorm toen we er begonnen. Die hebben we flink kunnen terugdringen, omdat mensen weer vertrouwen kregen, hulp accepteerden en huur gingen betalen.”

Het verbinden van het fysieke aan het sociale domein vraagt veel tijd, geld en energie, maar is meer dan de moeite waard, zegt De Koning: “Als je de moeite neemt, heb je na dit proces gewoon een andere wijk met burens die elkaar kennen en die zorgen voor elkaar. Er gaat een heel nieuwe wind waaien in zo’n wijk. Fantastisch toch, wat zo’n energietransitie uiteindelijk allemaal kan opleveren?”

Kruisbestuivingen in de City Deal Energieke Wijken

Tijdens het ontwerpatelier 'Achter de voordeur' dat de City Deal Energieke Wijken in 2022 organiseerde, deelde Marianne de Koning van De Verbindingskamer haar eerste ervaringen in de Rotterdamse wijk Bospolder-Tussendijken met de City Deal gemeenten. Die waren enthousiast over haar verhaal hoe gemeenten de energietransitie als hefboom kunnen gebruiken om ook het leven van de bewoners te verbeteren.

De belangrijkste les van De Koning: “Als je bewoners een stem geeft in de wijk, kan de verandering groter groeien dan de energietransitie alleen.” Want als er één ding is dat De Koning heeft geleerd van de jaren dat ze in kwetsbare wijken rondloopt, is hoe belangrijk het is dat je ook de bewoners meeneemt: ‘Als je mensen niet vanaf het begin betreft bij de keuzes die je wil maken en op basis waarvan, dan is het achteraf heel lastig om dat dan nog uitgelegd te krijgen. Dan kan het nog zo’n goed verhaal zijn, maar mensen staan er niet meer voor open. Als je mensen een stem geeft in het proces, dan wordt het iets van jullie samen in plaats van ‘wij plempen iets op jullie flatje’. Dat zorgt voor minder weerstand.”

De instanties wisten het vertrouwen weer terug te winnen door wat te doen met de klachten: “Bewoners kregen informatie over hun inductieplaat en bouwlieden hielden meer rekening met hun omgeving. Het gevoel dat er geluisterd wordt, dat is gewoon de basis. En dan kun je weer verder.” De Koning is onder de indruk van het maatwerk dat is geleverd: “Dat is echt ongelofelijk. Ik vind het heel tof om te zien hoe de professionals zo gezamenlijk proberen het belang van die bewoner voorop te stellen, en zo het leed een beetje verzachten.”

Bedonderd

Bewoners vanaf het begin af aan meenemen is in Bospolder Tussendijken niet helemaal gelukt. De Verbindingskamer werd pas gebeld toen het plan al was bedacht en de werkzaamheden van start gingen. Dat de energierekening door de energiecrisis uiteindelijk duurder uitviel dan was beloofd, viel niet in goede aarde: “Bewoners snappen ook wel dat de plannen dateren van vóór de energiecrisis, maar sommige bewoners zijn er honderden euro’s per maand op achteruit gegaan. Zij voelen zich - ondanks de succesvolle verduurzaming en sociale aanpak- toch een beetje bedonderd door valse beloftes. Als bewoners vanaf het begin waren meegenomen in het plan denk ik dat er meer begrip was geweest.”

Kruisbestuivingen

Sinds het ontwerpatelier in 2022 is ze met verschillende gemeentes in gesprek geraakt: “Met de gemeente Groningen heb ik verschillende inspiratiesessies gedaan en in Arnhem gaan we binnenkort aan de slag met de multiproblematiek die energiecoaches aantreffen in kwetsbare wijken. Deze kruisbestuivingen tussen gemeentes zijn heel waardevol geweest om elkaar te inspireren.”

Voor de ambtenaren die het lastig vinden om met de bewoner in contact te komen, heeft ze een advies: “Ga de wijk in. En als je het niet in je eentje durft, ga met mensen mee die er al lang zitten en sluit daarbij aan. Dan ga je zien dat die drempel helemaal niet zo hoog is en dat bewoners het alleen maar enorm waarderen. Natuurlijk zijn ze ook boos, maar niet per se op jou. Als ik bewoners uitleg dat ik word ingehuurd door de gemeente, zeggen de meesten: “Oh wauw, wat goed dat ze willen investeren in ons.”

Meer weten?

Kijk dan de documentaire [Nieuwe aansluitingen](#) uit 2021, over de impact van de energietransitie op de bewoners van de wijk Bospolder-Tussendijken. Gemaakt door Irene Bronsvort, promovendus en projectleider bij Urban Futures Studio (Universiteit Utrecht).

*Contact met De Verbindingskamer?
marianne@deverbindingskamer.nl
of 06-46342926*

‘BESCHOUW BEWONERS ALS ONMISBARE EXPERTS VAN DE WIJK’

Een duurzame en sociale energietransitie in kwetsbare wijken. Dat is waar Anke van Hal, hoogleraar Duurzaam Bouwen aan de Nyenrode Business Universiteit, zich met veel overtuiging voor inzet. Dat doet ze in haar rol als mede-initiatiefnemer van het Experimentenprogramma Verduurzaming van Kwetsbare Wijken én als ambassadeur van de City Deal Energieke Wijken, duurzaam en sociaal. Wat drijft haar en welke adviezen heeft ze voor de City Deal?

Je houdt je al lange tijd bezig met het thema van bewonersparticipatie en verduurzaming van kwetsbare wijken. Wat raakt je zo bij dit thema?

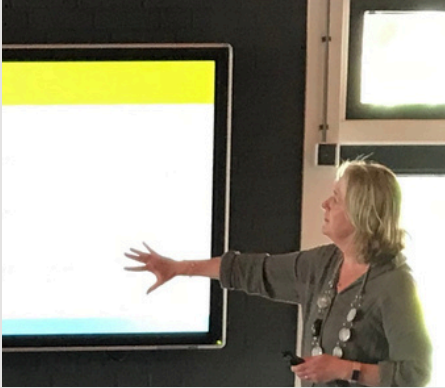
“Dan moet ik teruggaan naar de ervaringen die ik opdeed tijdens mijn verblijf in het Canadese Toronto, nu acht jaar geleden. Ik leerde er veel over samenwerken met bewoners in het kader van duurzaamheid van het Sustainable Neighbourhood Action Program (SNAP) dat sinds 2010 draait in Toronto en omgeving.

In deze holistische, op duurzaamheid gerichte wijkaanpak trekken instanties en bewoners als partners met elkaar op. SNAP ontwikkelt voor elke wijk een aanpak op maat met uiteenlopende activiteiten. Zo werkte het programma in een wijk met een pop-up parkevent waar een dreamwall deel van uit maakte waar bewoners hun droom voor hun wijk op konden schrijven. De ervaringen in Toronto lieten mij zien dat het vroeg betrekken van bewoners bij plannen voor hun wijk voor iedereen gunstig kan uitpakken.

Thema 1:

Achter de voordeur; kansen voor kwetsbare huishoudens

Want beleidsmakers en professionals beschikken hierdoor al vroeg over belangrijke informatie voor hun planontwikkeling en bewoners voelen zich serieus genomen bij beslissingen die het meest waardevolle aangaat wat ze hebben: een prettig en een veilig thuis.”

Wat is de belangrijkste les die je meenam voor de wijkaanpak in Nederland?

“Maak werk van échte participatie. Beschouw inwoners als volwaardige partners en wees eerlijk over wat er wel en niet kan, en over wat je (nog) niet precies weet. Te vroeg in gesprek gaan met bewoners kan niet, te laat wel. Mijn ervaringen in Toronto vormden een bron van inspiratie van het Experimentenprogramma Verduurzaming van kwetsbare wijken. Voor dit programma ontwikkelden we samen met achttien gemeenten, Platform31, de Nyenrode Business Universiteit en het Verwey-Jonker Instituut, strategieën en oplossingen die bijdragen aan integrale wijkverbetering, voor leefbare en toekomstbestendige aardgasvrije wijken.”

Jouw ambassadeurschap voor de City Deal Energieke Wijken vloeide voort uit jouw betrokkenheid bij dit Experimentenprogramma. Waar zit de meerwaarde van de City Deal in volgens jou?

“Bij beiden initiatieven wordt gekeken naar hoe je de energietransitie kan gebruiken als hefboom om de kwaliteit van leven in kwetsbare wijken te verbeteren. De energietransitie biedt grote kansen om naast een duurzaamheidsopgave ook sociale opgaven in wijken aan te pakken. Het experimentenprogramma en de City Deal houden zich dus bezig met dezelfde vraagstukken. Hoe krijg je de schotten weg tussen de verschillende afdelingen en hoe kun je op projectniveau zorgen dat mensen uit het sociale en het fysieke domein echt gaan samenwerken? Hoe kunnen we ervoor zorgen dat ook bewoners voldoende worden betrokken bij de ideevorming en uitvoering van maatregelen en projecten in hun woonomgeving? In het experimentenprogramma richten we ons bij de beantwoording op die vragen vooral op de mogelijkheden die ambtenaren en andere professionals hebben binnen de huidige context. Binnen de City Deal is er meer aandacht voor verandering van die context. Wat kan er bijvoorbeeld worden gedaan aan financieringsvormen en regelgeving om de samenwerking tussen ambtenaren van het maatschappelijke sociaal domein en die van de fysieke omgeving, duurzaamheid en de energietransitie makkelijker te maken? Zogenaamde ‘koppelkansen’ zijn heel belangrijk en wenselijk maar in de praktijk lastig te realiseren. Vereende krachten zijn daarom noodzakelijk.”

Je hebt het in je werk vaak over de ‘derde succesfactor’, wat houdt dat in?

“Rond de opgave van de energietransitie in de bestaande woonomgeving hebben we het vaak over de derde succesfactor. Want als er één ding is dat het verleden ons heeft laten zien, is dat we er daar met goede technische oplossingen en betaalbaarheid alleen niet komen. Er is nog een andere succesfactor nodig die meer te maken heeft met belangen en met menselijke emoties en gedrag. We proberen de belangen van betrokkenen bij de energietransitie in een wijk te behartigen door middel van duurzaamheidsmaatregelen. Als dat lukt heb je een grotere kans dat mensen echt enthousiast worden. Dat is ook wat ik in Toronto zag: daar werden met behulp van duurzaamheidsmaatregelen zowel de belangen van de betrokken instanties als die van de bewoners behartigd. Een dergelijke werkwijze is in Nederland helaas nog niet erg gebruikelijk.”

Waar gaat het mis volgens jou?

“Hier wordt vaak eerst een technisch plan gemaakt en daarna om de mening van de bewoners gevraagd. Ofwel: wij willen bewoners meekrijgen in de plannen die wij voor ze gemaakt hebben. In Toronto betrok SNAP de bewoners vanaf het allereerste begin en beschouwde ze de bewoners als experts van de wijk.

Voordat een project van start ging, nodigde ze iedereen uit die iets wist van de wijk: bewonersorganisaties, de mensen van de riolering, de politie, de huisarts, noem maar op. En bij iedere nieuw project werd een gedragswetenschapper uitgenodigd om de plannen op maat te kunnen maken. Samen deelden al deze mensen wat ze wisten van de wijk en wat de wijk kenmerkte: de geschiedenis, de natuur, criminaliteit, of overlast van hangjongeren. Zo kwam je tot een heel breed beeld van de wijk en leerde iedereen elkaar meteen kennen. SNAP ontdekte zo snel waar de energie zat en dat was uitermate efficiënt. Dat was nog een les: begin niet meteen over energiebesparing, maar luister eerst naar wat bewoners zelf belangrijk vinden. Wat ook hielp was dat SNAP een neutrale partij was en veel vertrouwen genoot van bewoners. Dat is nodig, want we zien in kwetsbare wijken veel wantrouwen bij bewoners.”

Hoe kan je als gemeente dat vertrouwen weer terugwinnen denk je?

“Dat is ook een rol van het programma Verduurzaming van Kwetsbare Wijken en de City Deal: laten zien dat dat wantrouwen een grote rol speelt, en dat als je dingen voor elkaar wil krijgen je daar dus ook zorg aan moet besteden. Neem bewoners serieus, en gebruik hun kennis. Maar blijf ook opgaven met elkaar verbinden. Op dit moment zie ik dat gemeenten er te snel vanuit gaan dat bewoners het ‘nu toch allemaal wel zullen snappen en willen’.

Maar ondertussen is er de criminaliteit, de ondermijning, de eenzaamheid, psychische problemen en vooral heel veel wantrouwen. Ondertussen zie ik dat de commerciële bedrijven die gemeentes inhuren vaak de achterdocht opwekken van bewoners. Ik zou het mooi vinden als we een neutrale partij vinden die bewoners vertrouwen en die bewoners ook echt als gelijkwaardige partners beschouwt, dat deze manier van samenwerken ook echt een gestructureerde werkwijze, een standaard manier van denken wordt.”

Hoe verbind jij jouw onderzoek aan de praktijk, en wat heeft de wijk eraan?

“Dat is een van de redenen waarom ik het zo leuk vind om op Nyenrode te werken. Onze universiteit is erg praktijk gericht, en gebaseerd op wetenschappelijke kennis. Het gaat continu twee kanten op. De wetenschappelijke kennis die we hebben, brengen we in de praktijk en vervolgens kijken we wat er mee wordt gedaan. En de praktijkervaring die we zien, koppelen we weer aan de wetenschappelijke kennis die er is, en die passen we dan vervolgens weer aan. Niet wetenschap om de wetenschap dus. Ik geloof heel sterk in, zeker bij urgente opgaven, het hand-in-hand gaan van de wetenschap en de praktijk. Het is een wisselwerking: in de praktijk overheerst de waan van de dag en in de wetenschap kan je uitzoemen en meer terug- en vooruitkijken.

En tegelijkertijd kan je zeker in dit vakgebied waarbij zoveel verschillende factoren een rol spelen, nooit helemaal zeker stellen dat iets zo is -het is geen laboratorium-, maar je kan de kans op succes wel vergroten door inzichten mee te geven.”

Sommige mensen vinden het veel te langzaam gaan en geloven niet dat het ons ooit lukt, die energietransitie. Wat zeg je tegen hen?

“In transities zie je in het begin bijna niks gebeuren, en kom je ondertussen steeds meer problemen tegen. Maar dat komt omdat je ermee bezig bent. Zo lopen transities. Er wordt verwacht dat er een rechte lijn loopt van nu naar het doel wat we stelden. We worden afgerekend op het feit dat het aantal woningen vanuit die visie nog niet gehaald is. Maar zo werkt het gewoon niet. De grafiek van transities ziet er eerder uit als een liggende hockeystick. Het kan dus heel goed zijn dat het straks opeens heel erg hard gaat, omdat we dan opeens wel een paar regelingen hebben aangepast. Dat is niet zozeer een kwestie van geduld, maar het besef dat transities zo lopen, en dat je niet alles ziet wat er gebeurt. Maar het gebeurt wel.”

Zie je al plekken waar dat goed gaat?

“Zeker. Er gebeuren op veel plaatsen al veel nieuwe dingen. In Tilburg heb je bijvoorbeeld het project Dubbel Duurzaam, waar ze de energietransitie van woningen koppelen aan opgaven op het gebied van armoede, schulden, werkloosheid, jeugd, ouderen, en eenzaamheid. Ambtenaren vanuit de energietransitie gaan samen bij bewoners langs. Op die manier hoef je maar één keer in gesprek met mensen. Dat klinkt heel simpel, maar is ongelooflijk ingewikkeld om af te stemmen, omdat het twee compleet verschillende werelden zijn. Of in Groningen, daar hebben ze in het kader van Warmtestad, het publieke warmtenet van Groningen, samen met de bewoners de straat helemaal opnieuw ingericht, omdat daar toch die warmte doorheen moest. In Den Haag hebben ze een plein helemaal samen met bewoners op die manier ingericht. In de Groningse buurt Fier en in Klarendal in Arnhem werken de City Deal en het Instituut voor Publieke Waarden samen met de gemeente en andere partijen via de Doorbraakmethode aan het integraal benaderen van huishoudens en het betrekken van bewoners bij de energietransitie. Dus het kan wel.”

Wat zou je belangrijkste advies zijn voor de gemeentes uit de City Deal Energieke Wijken?

“Beschouw bewoners als onmisbare experts die je nodig hebt om de energietransitie succesvol door te komen. En zorg dat er genoeg ruimte is om te kunnen vernieuwen. We zitten middenin een transitie. Dat betekent dat het oude systeem is nog is, maar niet meer werkt en het nieuwe systeem er nog niet helemaal is. Dus we zitten in een tussenfase. Ik zie nu continu gebeuren dat er nieuwe dingen worden ontwikkeld die vastlopen op de oude manier van werken. En hierin valt niemand iets te verwijten. Ambtenaren zitten ook gewoon vast aan regels. Die krijgen op hun donder als ze dingen toelaten die nog niet mogen. Dus ergens moet daar boven iemand zeggen: ‘In dit geval mag je een beetje de randen opzoeken, en er misschien wel een beetje overheen.’” En daar is het niveau voor nodig waar de City Deal in bezig is. Er moeten mensen zijn die hun nek uit durven steken en durven zeggen: “Wij gaan het gewoon toch een beetje oprekken of anders doen. Want anders blijft het stuklopen.” Ik ben wat dat betreft voor meer ambtelijke ongehoorzaamheid, met het doel om wat meer buiten de lijntjes te kleuren.”

ARNHEM SCHIET VERDUURZAMINGS-SUBSIDIE EIGEN WONING IN KWETSBARE STRATEN VOOR

Na een geslaagde pilot in Arnhem-Oost kunnen gemeenten de Investeringssubsidie duurzame energie en energiebesparing (ISDE) namens woningelgenaren aanvragen en ontvangen. Woningeigenaar Ad van Vliet uit de wijk Malburgen in Arnhem-Oost is een van de eersten die hiervan gebruikmaakt. Zonder het voorschieten van de ISDE-subsidie door de gemeente had hij niet alle verduurzamingsmaatregelen van in totaal zo'n 29 duizend euro laten uitvoeren. Daarvan betaalde hij 2.500 euro zelf.

Bron:
volkshuisvestingnederland.nl

Bewoner Ad van Vliet
Foto: Nadine van den Berg

De ISDE is een subsidieregeling van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Met de ISDE kunnen woningelgenaren subsidie voor energiebesparende en duurzame maatregelen voor hun woning aanvragen zoals dak- en gevelisolatie en het plaatsen van een warmtepomp. Woningelgenaren kunnen de investeringssubsidie aanvragen nádat de werkzaamheden zijn uitgevoerd en betaald. Naderhand krijgen zij de subsidie op hun rekening gestort.

“Prachtig natuurlijk de subsidies voor woningelgenaren”, vertelt Regien van Adrichem, projectleider City Deal Energieke Wijken. “Alleen werkt de ISDE niet voor woningelgenaren die niet de mogelijkheid hebben deze kosten voor te financieren. Daardoor komt de subsidie vooral terecht bij mensen die meer financiële armslag hebben.”

“Als de gemeente mijn ISDE-subsidie niet had voorgeschoten, had ik mijn huis niet laten verduurzamen.”

Sommigen zijn bovendien terughoudend met de voorfinanciering omdat ze er niet zonder meer op vertrouwen dat ze het bedrag terugontvangen. “Vooral in kwetsbare wijken is het vertrouwen in de overheid laag”, aldus Van Adrichem. “Juist in kwetsbare wijken staan relatief veel slecht geïsoleerde woningen waar sprake is van tocht en schimmel. Deze mensen niet de juiste impuls geven om mee te doen met de verduurzaming is een aanslag op hun bestaanszekerheid.”

De gemeente vraagt aan namens woningeigenaar

Verschillende gemeenten en ook de City Deal Energieke Wijken agendeerden deze problematiek bij onder andere de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Economische Zaken en Klimaat. Na een geslaagde pilot in Arnhem-Oost is het nu dus voor alle gemeenten mogelijk om de ISDE, voor te schieten voor inwoners en deze hierna aan te vragen en te ontvangen.

Een van de knelpunten die eerst moest worden opgelost, was het regelen aan wie de subsidie wordt uitgekeerd. “Wanneer gemeenten de verduurzamingsmaatregelen voorschieten en de woningeigenaren het geld ontvangen, loop je het risico dat het mogelijk aan andere, ook noodzakelijke dingen, wordt uitgegeven”, vertelt Van Adrichem. Ook kan het in sommige gevallen gebeuren dat schuldeisers er beslag op leggen.

Woning Ad van Vliet

Bij de pilot in Arnhem-Oost, een van de gebieden van het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid, is hiervoor een juridisch kloppende en werkbare overeenkomst opgesteld tussen gemeente en bewoners. Sinds februari 2024 kunnen alle gemeenten dit namens woningeigenaren doen. “Op die manier hoeven deze woningeigenaren zich bij de verduurzaming van hun woning geen zorgen te maken over de betaling”, schreef minister De Jonge de zomer daarvoor al in een [Kamerbrief](#).

Welke woningen komen in aanmerking?

Arnhem-Oost zet er vaart achter. “Vanuit het Volkshuisvestingsfonds ontving de gemeente voor 3.500 particuliere woningen subsidie om te verduurzamen”, vertelt Karel Stolk, projectmanager bij de gemeente Arnhem. “Het gemiddelde budget per woning bedraagt 23 duizend euro.

"Dit gaat de versnelling van de energietransitie in kwetsbare wijken een impuls geven. Dat is hard nodig met deze onzekerheid over de energieprijzen."

Het budget bestaat uit een subsidie uit de gemeentelijke Subsidieregeling Eigen Woning Aanpak (SEWA), een eigen bijdrage van de woningeigenaren en ISDE. Bij de collectieve verduurzamingsaanpak per straat schieten wij de ISDE-subsidie voor waardoor de eigen bijdrage beperkt blijft."

Hoe wordt bepaald welke woningen in aanmerking komen voor SEWA-subsidie? "We hebben op blokniveau gekeken naar de staat van de woningen, het gemiddelde inkomen in een straat en de kwetsbaarheid van de bewoners", legt Stolk uit. "Verder mag de woning een WOZ-waarde hebben van maximaal 390 duizend euro en zijn woningeigenaren verplicht om minimaal twee relevante maatregelen te laten uitvoeren." Doel is dat de woningen door de verduurzamingsmaatregelen gemiddeld drie energielabelstappen maken of naar energielabel B gaan. Stolk: "Dit zorgt niet alleen voor een lagere energierekening. Ook wordt je woning comfortabeler en gezonder om in te leven."

Van energielabel D naar energielabel B

Ad van Vliet uit de wijk Malburgen is een van de eerste bewoners in Arnhem-Oost die deelneemt aan de aangepaste ISDE-regeling. Zo is zijn dak geïsoleerd, is HR++ glas geplaatst en is er een ventilatiesysteem geïnstalleerd in zijn woning.

Woning Ad van Vliet

Hierdoor ging zijn woning van energielabel D naar B. Van de totale kosten van de verduurzaming heeft hij zelf 2.500 euro betaald. "Sommige bureaus met een Gelrepass en een inkomen rond het bestaansminimum hebben geen eigen bijdrage hoeven te betalen", weet hij. Of ik mijn huis ook had laten verduurzamen zonder dat de gemeente de ISDE voorschiet? "Zeker weten van niet", reageert Van Vliet. "De investeringen zijn hoog en ik moet nog afwachten hoeveel het gaat opleveren; de werkzaamheden zijn onlangs afgerond."

Bovendien komt hij net uit een scheiding en is hij op zoek naar werk, waardoor hij zijn uitgaven zorgvuldiger afweegt. Na zijn scheiding is hij blij als hij anderhalf jaar geleden na lang zoeken een mooie woning vindt in Malburgen, die hij koopt voor ruim 250 duizend euro. Deze woning ligt vlak bij het huis van de moeder van zijn twee kinderen met wie hij co-ouderschap heeft. Om voor een hypotheek in aanmerking te komen, geeft hij zijn bestaan als zelfstandige op en gaat hij in loondienst. "Mijn inkomen als zelfstandig websitebouwer was niet hoog genoeg om een hypotheek te krijgen", vertelt hij.

Bewonersavonden

Hij en zijn kinderen voelen zich lekker in de nieuwe woning met veel lichtinval en een grote tuin. “Dit deel van de naoorlogse wijk Malburgen was tot voor kort een achterstandswijk,” vertelt Van Vliet. Nu wordt er op verschillende gebieden flink geïnvesteerd in de wijk met hulp van het Nationaal Programma Arnhem Oost. De verduurzamingswerkzaamheden in Malburgen zijn nog in volle gang. Op straat liggen de dakisolatiematerialen opgestapeld. Het stratenblok waar Van Vliet woont, bestaat deels uit corporatiewoningen en deels uit koopwoningen die enkele jaren geleden door de woningcorporatie zijn verkocht. Aan de overkant van de straat zijn nieuwbouwwoningen gebouwd.

Opvallend is dat bij sommige woningen de authentieke doorzonraampartijen met witte houten kozijnen en dito betimmering zijn behouden, zoals bij Van Vliets woning. Terwijl bij andere woningen de raampartijen zijn geslonken en de buitengevel is ingepakt met grijze isolatiematerialen. “Dat zijn meestal de corporatiewoningen”, legt Van Vliet uit. Het levert een on-Nederlands divers straatbeeld op. “Ik kon kiezen, maar vind de grote raampartijen juist de charme van deze woning. Hoewel het minder energiezuinig is.”

"Het doel is dat de woningen door de verduurzamingsmaatregelen gemiddeld drie energielabelstappen maken of naar energielabel B gaan."

Hoe hij werd geattendeerd op de subsidiemogelijkheden? “Ik kreeg een flyer van de gemeente en hun adviesbureau Endule en bezocht een van de bewonersavonden. Daarna volgde een keukentafelgesprek op basis waarvan Endule een woonplan opstelde. Daarin stonden de mogelijkheden en impact van verschillende verduurzamingswerkzaamheden overzichtelijk op een rij. “Uit het woonplan bleek dat dakisolatie de meeste zoden aan de dijk zou zetten”, vertelt Van Vliet.

Advies en begeleiding

Karel Stolk herkent de complexiteit van de verduurzamingsprocedure. “Woningeigenaren weten vaak niet waar ze moeten beginnen. Daarom bieden we woningeigenaren die in aanmerking komen voor de SEWA-subsidie advies en begeleiding door adviesbureaus. Welke isolerende maatregelen kunnen het beste worden uitgevoerd? Ook bieden we hulp bij het aanvragen en beoordelen van offertes, de aanvraag van de SEWA-subsidie, een eventuele lening bij het Nationaal Warmtefonds en de aanvraag van de ISDE.”

Het hele proces van verduurzamen en isoleren duurde zes maanden, mede door enkele 'afstemmingsfoutjes'. "Zo hebben we een paar weken zonder warm gezeten doordat de ramen waren opgemeten door een andere partij dan de leverancier", vertelt Van Vliet. Die heb ik met ducttape dichtgeplakt." Hij haalt zijn schouders op. "Dat kan gebeuren. Die weken heb ik de verwarming wat lager gezet en hebben we een extra trui aangetrokken. Want ik ben een cheapskate", zegt hij lachend.

Van Vliet zou het andere woningeigenaren zonder meer aanraden om gebruik te maken van de combinatie tussen de gemeentelijke SEWA-regeling en de ISDE regeling vanuit het Rijk, zo mogelijk. "Het is een gemiste kans als je het niet doet. De verduurzaming zorgt ook voor een hogere waarde van mijn huis."

Vertrouwen in (lokale) politiek

Regen van Adrichem is blij dat de nieuwe mogelijkheid binnen de ISDE er is. "Dit gaat de versnelling van de energietransitie in kwetsbare wijken echt een impuls geven, en dat is met de onzekerheid over de ontwikkeling van energieprijzen hard nodig." Ook de Arnhemse wethouder Cathelijne Bouwkamp is positief: "Door onze pilot kunnen we de drempel verlagen voor Arnhemmers in de armste postcodegebieden om mee te doen. Daarmee verduurzamen we meer huizen en verhogen we ook het vertrouwen in de lokale overheid."

Voor Karel Stolk en zijn team zit het werk er allerminst op. "We houden nauwgezet bij welke adressen in welke wijken zich daadwerkelijk aanmelden voor de SEWA-regeling. En vooral: welke straten en wijken achterblijven. Zijn de huizen daar al verduurzaamd? Of zien eigenaren het ondanks de aangeboden hulp nog niet zitten mee te doen en wat weerhoudt hun dan?"

Volgens Stolk is het een uitdaging om de meest kwetsbare woningeigenaren te bereiken. "We zijn steeds weer blij wanneer we iemand die deze regeling het hardst nodig heeft kunnen helpen. Mensen die met 15 graden met hun jas aan in hun woning zitten omdat ze hun energierekening niet kunnen betalen - voor hen kunnen we zo'n enorm verschil maken."

Ad van Vliet

DASHBOARD GELDSTROMEN ENERGIEKE WIJKEN

In maart 2024 introduceerde de City Deal Energieke Wijken het dashboard Geldstromen Energieke Wijken. Het doel van dit dashboard is om inzicht te krijgen in verschillende geldstromen in de wijk, slimme koppelingen te maken tussen sociale en fysieke opgaven en data te benutten voor het versterken van de energietransitie in kwetsbare wijken.

Dit dashboard wil steden ondersteunen bij de integrale aanpak in kwetsbare wijken, met als uitgangspunt het versnellen van de energietransitie. Het dashboard biedt data op verschillende terreinen waarmee steden kunnen prioriteren in welke wijken ze als eerste aan de slag moeten om te verduurzamen, en welke aanpakken daarbij passen. Per sub-thema is er in het dashboard een brede set aan gegevens eenvoudig toegankelijk tot op wijkniveau. Ook zijn wijken en gemeenten onderling vergelijkbaar.

In de 'gebruikersverhalen' -te vinden onder het tekstballonnetje rechtsboven iedere pagina- delen collega's van de koplopers Arnhem, Rotterdam en Tilburg hun ervaringen en tips met nieuwe gebruikers van het dashboard. En onder de tab Rapporten zijn relevante, achterliggende rapportages en onderzoeken terug te vinden. In de eerste publieksversie van het dashboard zijn na de drie koplopers ook de data van alle City Deal gemeenten toegevoegd. Het dashboard is een samenwerking tussen de City Deal Energieke Wijken en het Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie.

Neem vooral een kijkje op www.energiekewijken.nl

Hans van den Broek

‘KIJK MET EEN GEZAMENLIJKE BRIL NAAR JE GEMEENTE’

Hans van den Broek van het bureau Zicht op Overheid is een van de makers van het Dashboard Geldstromen Energieke Wijken dat gemeentes handvatten geeft hoe zij aan de slag kunnen met data en geldstromen om de energietransitie in kwetsbare huishoudens te versnellen. “Dit dashboard helpt om samen te bepalen wat je gezamenlijke doelen zijn.”

Wat kan je als gemeente met dit dashboard?

Het dashboard helpt je met het maken van keuzes. Je hebt hiermee een heel handig instrument in handen om te kijken waar je zou willen beginnen in het verduurzamen van je stad en welke keuzes je kan gaan maken. Kies je voor een relatief makkelijke wijk, of juist de meest moeilijke wijk waar je lastig achter de voordeur komt, net als in Utrecht waar ze in Overvecht de wijk aardgasvrij aan het maken zijn. Ook kan je relatief makkelijk vergelijken met dit dashboard: hoe doet een gemeente het waarmee je veel samenwerkt, of waar een vergelijkbare bewonerssamenstelling is?”

Sommige grote gemeenten hebben al een eigen dashboard. Wat is de meerwaarde dan van dit dashboard?

“Het is het eerste dashboard in zijn soort wat een heel mooi sociaal profiel van een wijk geeft. Het geeft een complete nulmeting van de wijk: het geeft inzicht in de geldstromen op wijkniveau. Dat zijn de gemeentelijke geldstromen en de inkomsten en uitgaven van alle huishoudens, ingedeeld naar de klassen van het sociaal-cultureel planbureau. Ook laat het de geldstromen van de zorgverzekeraars zien. Met deze informatie kan je alle thema's zien die voor je eigen wijk van belang zijn: hoe het zit met werk en inkomen, met de woningvoorraad, maar ook met duurzaamheid. Bovendien is het voor ons vrij makkelijk om een dashboard op maat te maken dat is aangevuld met lokale bronnen. Zo kan je met een eigen, op maat gemaakt dashboard nog meer de diepte ingaan. Voor de relatief kleinere gemeenten -waar de mogelijkheid om bewonersenquête's af te nemen vaak minder groot is- is de informatie over de bereidheid van bewoners om te verduurzamen een extra grote meerwaarde. Tot op wijk- of buurtniveau kan je de opvattingen van bewoners terugvinden.”

Thema 3:

Meten = weten.

Inzicht in geldstromen en data voor meer kansen voor kwetsbare huishoudens

Hoe kunnen die bewonersopvattingen je helpen om de energietransitie te versnellen?

“Vooral in de kwetsbaardere wijken is sprake van een cumulatie van problemen. Als je vraagt aan mensen wat zij belangrijk vinden in hun wijk, komt verduurzaming niet in de top drie. Maar als jij als ambtenaar weet welke thema’s en welke problemen er spelen en wat de prioriteiten zijn van bewoners, kan je daar op aanhaken in het gesprek dat je met bewoners voert. Alleen al door het benoemen van de problemen kan je een veel betere aansluiting met bewoners krijgen. De energietransitie kan daarmee een hefboom zijn om ook andere uitdagingen aan te gaan. Als je bewoners kunt helpen met hun schulden en tegelijkertijd ook met het investeren in hun huis, geeft het mensen ook weer een reden om trots te zijn op hun eigen woning, en dat doet wat met hun eigenwaarde. Ik denk dat de bewoner centraal moet staan en dat zo’n dashboard daarin helpend kan zijn. En niet andersom.”

Dit dashboard moet steden ondersteunen bij de integrale aanpak in kwetsbare wijken. Op wat voor manier doet ze dat?

“Dit dashboard vormt het startpunt om met elkaar -zowel fysiek als sociaal- het gesprek aan te gaan over het verduurzamen van je stad. Dat gesprek faciliteren wij door dit dashboard. Maar het initiatief daarvoor nemen en met een gezamenlijke bril naar een wijk kijken, dat moet de gemeente zelf doen.

Dit dashboard helpt om samen te bepalen wat je gezamenlijke doelen zijn en waarom je voor een bepaalde wijk kiest om de energietransitie vorm te geven. Een andere meerwaarde van dit dashboard zit hem in het feit dat je ervaringen met andere gemeenten kunt uitwisselen. Een advies: maak gebruik van de gemeenten waar ze succesvolle voorbeelden hebben, waar ze dat integrale werken van de grond hebt gekregen. Tilburg, Arnhem en Rotterdam zijn gemeenten waar die harde en zachte wereld elkaar hebben gevonden. Zij zijn niet voor niets koploper in het gebruik van dit dashboard.

Wij merken bij andere dashboards die we hebben gebouwd en waar we een vergelijkbare dataset gebruiken, dat het zeker binnen die grote gemeenten helpt om over de eigen schotjes heen te kijken. Ambtenaren kijken niet alleen naar gebouwen, bouwjaren en energie labels, maar weten het met dit dashboard breder te trekken: hoe is het elektriciteits- en gasverbruik, hoe staat het met de gezondheidsproblematiek of overgewicht of het gemiddelde aantal levensjaren dat mensen minder hebben in zo’n wijk? Gezamenlijk inzicht in de verschillende geldstromen in de wijk maakt het beter mogelijk verschillende opgaven en aanpakken te verbinden, met beter resultaat voor de bewoners. Wij zien dat het bij elkaar brengen van beide partijen nog niet eerder is gecombineerd en voorziet in een behoefte.”

Naast een startpunt is dit dashboard volgens jou ook een vindplaats. Kan je uitleggen wat je daarmee bedoelt?

“Naast data over duurzaamheid, wonen, werk en inkomen, zorg en gezondheid, zijn er ook gebruikersverhalen van de drie koplopers te vinden. Medewerkers van gemeenten delen hier hun ervaringen en tips met nieuwe gebruikers van het dashboard.

Onder het onderdeel service en achtergrond staan alle landelijke rapporten die van betekenis zijn, zoals het recente rapport van TNO over de relatie tussen gezondheidskosten en energiearmoede. Onder het kopje financiële gegevens kun je precies zien in welke wijken de energiearmoede zit, en dat gekoppeld aan het inkomen, en het soort woningen in je wijk. Dus je weet meteen of je met een woningbouwvereniging moet schakelen in een bepaalde wijk of juist niet. Het biedt aanknopingspunten om met partners het gesprek aan te gaan over wat zij nu investeren in de wijk, en te kijken wat de investeringsmogelijkheden van de bewoners zelf zijn.”

Over welke partners heb je het dan?

“De zorgverzekeraar bijvoorbeeld, een heel belangrijke partner als het gaat over de aanpak van gezondheid in de wijk. Doordat je ook de geldstromen kan zien van de zorgverzekeraars, kan je ook zien wat er is uitgegeven in de zorgverzekeringwet: per inwoner zie je wat er wordt uitgegeven aan geestelijke gezondheidszorg, aan huisartsenzorg, aan medisch specialistische zorg, of aan wijkverpleging.

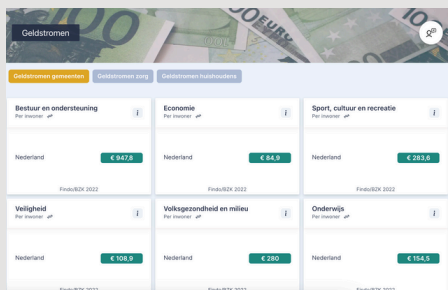
Je kan zien welke mensen daar gebruik van maken, hoe oud ze zijn en wat het bereik is van sommige regelingen zoals de WMO of de WLZ. Die data zouden een mooie aanleiding kunnen zijn voor een gesprek met een zorgverzekeraar. Wat kunnen we besparen op gezondheidskosten door te investeren in leefstijlinterventies of het verduurzamen van je huis? Ook krijgen we binnenkort de data van het Tijdelijke Noodfonds Energie waarmee we precies kunnen laten zien hoe groot het doel was in een bepaalde wijk en wat het bereik is geweest. Daar kan je vervolgens weer van leren: waarom bereik je in sommige wijken 70 procent van de doelgroep en in andere wijken nog geen 30 procent? Dan weet je of je voldoende reclame hebt gemaakt over de regeling, en of er misschien andere dingen nodig zijn.”

Dashboard

Wat hoop je voor het dashboard over drie jaar?

“Dat het dashboard wat meer geland is en enthousiast wordt gebruikt door in ieder geval alle City Deal gemeentes. Dashboards zijn nooit af: het leuke is dat je ze blijft ontwikkelen. Ik ben heel enthousiast over grote ontwikkelingen zoals het Hestia model van TNO. Die hebben een heel samen met het Centraal Planbureau voor Leefomgeving een innovatief simulatiemodel ontwikkeld dat zich richt op de gebouwde omgeving. Je kan hiermee met allerlei aannames kijken wat de kosten en opbrengsten zijn voor een bepaalde wijk als het gaat over verduurzaming. We zijn aan het kijken hoe we dat op een toegankelijke manier zouden kunnen integreren in het dashboard. Dan kan je vooruitkijken en kan je ook aan knoppen gaan draaien: ‘Als we dit doen, dan gebeurt er dat.’ Maar ook nu al zit er zoveel denkkracht in dit dashboard van alle partijen die hieraan hebben meegewerkt. Daar kunnen gemeente enorm hun voordeel mee doen.”

Bereidheid om te verduurzamen

2021
Sociale klassen in Nederland

Gebruikersverhalen

Leonie Andriess
Programmamanager wonen bij NPRZ - Rotterdam

"Het dashboard geeft ons inzicht in de mate waarin mensen openstaan voor het energiezuiniger maken van hun woning. Dat helpt bij het inrichten van onze aanpakken. Zo is het in sommige wijken minder mogelijk om mee te liften op de 'energie' van bewoners zelf en zullen we meer bewustwording over kansen moeten creëren. Daar kunnen we denken aan informatievoorziening, 'handjes bieden' of financiering/ subsidiëring."

1 2

- gepensioneerden
- Onzekere werkkenden
- Renteniërende bovenlaag
- Werkende bovenlaag
- Werkende middengroep

ERVARINGEN VAN GEBRUIKERS VAN HET DASHBOARD:

Concernstrateg bij de Gemeente Tilburg Guido la Rose, vanaf het begin nauw betrokken bij de ontwikkeling van het Dashboard Sociaal en Geldstromen: "We zijn vanuit de gemeente Tilburg enthousiast over de potentie van het dashboard als een meetinstrument voor langetermijneffecten van onze investeringen. Het dashboard wordt onze ideale tool om deze ontwikkelingen in de wijk te monitoren."

Senior adviseur geo-informatie bij de gemeente Arnhem Paul Getz dacht mee met het ontwikkelen van het dashboard: "Het geeft ons als gemeente Arnhem een kijkje in de geldstromen en verhoudingen daartussen, en laat zien wat handig is om te weten voor beleidsmakers. Het laat zien waar het geld naartoe gaat en bevordert samenwerking. Het ontrafelt de complexiteit achter de geldstromen en stelt beleidsmakers in staat om gezamenlijk naar zaken zoals gezondheid te kijken."

Opgavemanager Warmte bij de gemeente Rotterdam Karen Jakschtow over het dashboard: "Ik geloof heel erg dat je door op een andere manier naar geldstromen te kijken, je geld kunt besparen en veel meer impact kunt maken. Dit dashboard maakt de geldstromen in de wijk zichtbaar en dan kun je vragen gaan stellen als: kun je je geld vrijspelen, of investeringen aan de voorkant doen waardoor je grote maatschappelijke kosten kunt voorkomen? Kan je de kosten en baten van zo'n aanpak in kaart brengen? Ik denk dat dit geldstromen dashboard ons hierbij kan helpen."

Alle interviews van de gebruikers van het dashboard zijn terug te vinden op www.energiekewijken.nl/verhalen

‘ALS JE MENSEN WILT BEREIKEN, MOET JE AANHAKEN BIJ HUN PRIORITEITEN’

René Schellekens is adviseur energietransitie en energiearmoede bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) die het Dashboard Geldstromen Energieke Wijken mede mogelijk maakte. Willen we de energietransitie in kwetsbare wijken versnellen, dan is het volgens Schellekens essentieel dat we over goede data beschikken. “Als je de geldstromen in beeld hebt, kan je ook bedenken hoe je je wijkaanpak beter kunt inrichten.”

Waarom wilden jullie vanuit RVO graag mee investeren in het Dashboard?

A

Is je mensen wilt bereiken, moet je aanhaken bij hun prioriteiten. Dit dashboard geeft de mogelijkheid om een beeld te krijgen van waar die prioriteiten liggen.

Bij de eerste schetsen van het dashboard kreeg ik van alles te zien waar ik enthousiast van werd: ik kon zien waar mensen op stemmen, hoe het met de criminaliteit in de buurt gesteld is, wat voor klachten er gedaan worden door burgers.

Thema 3:

Meten = weten.

Inzicht in geldstromen en data voor meer kansen voor kwetsbare huishoudens

Juist de combinatie van al die verschillende data, van geldstromen en van het fysieke en sociale domein maakt dit dashboard zo sterk. Als je als gemeente veel klachten binnenkrijgt over hangjongeren, dan kun je als ambtenaar de wijk aardgasvrij willen maken, maar die mensen zitten op dit moment met het probleem van die hangjongeren. Dat is het eerste waar ze over beginnen. Als je daar niet van op de hoogte bent en niets mee doet, dan kom je niet ver in zo'n wijk. Ik zie het dashboard dus als een manier om met belangrijke thema's uit de wijk aan de slag te gaan, maar ook als een manier om te kijken hoe je het onderwerp dat jij kwijt wil, kunt combineren met dingen die in de wijk belangrijk zijn.”

Je gaat dus uit van de realiteit van de bewoners zodat je mensen ook zover kan krijgen dat ze mee gaan doen?

“Precies. Stel, er zijn in een bepaalde wijk veel inbraken, dan kan je met dubbel of trippelglas de veiligheid verhogen, en tegelijkertijd ook je huis beter isoleren en je energierekening naar beneden brengen. Soms is er een probleem dat losstaat van jouw opdracht, maar ook dan is het goed om te weten van de thema’s die spelen en die te benoemen. Als in een wijk veel overlast is van hondenpoep, dan is het goed dat je dat benoemt en dat je laat weten dat je collega’s ermee bezig zijn.”

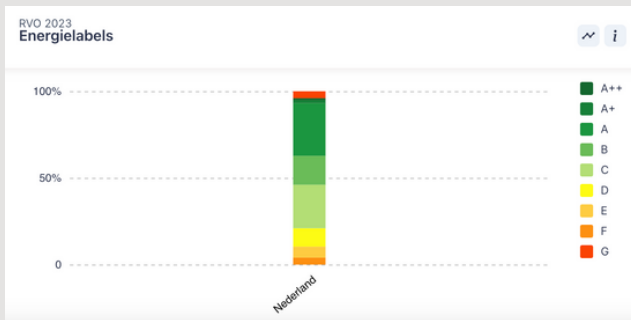
Je richt je al meer dan twintig jaar op het versterken van duurzaamheid en de lokale wijkconomie, op wat voor manier draagt het dashboard daaraan bij?

Duurzaamheid kan een katalysator zijn voor sociale cohesie, lokale economische ontwikkeling en gezondheid die op hun beurt de duurzaamheid weer kunnen versterken.

Het dashboard brengt de data van al deze componenten samen. We weten dat in de wet is vastgelegd dat 51% van het eigendom van een warmtenet in publieke handen moet zijn: hoe kan je er nou voor zorgen dat niet het merendeel wegvloeit naar commerciële bedrijven? Helemaal voorkomen doe je dat niet, maar je kunt wel inzichtelijk maken dat daar heel veel geld naartoe gaat en een manier vinden om de inwoners van de wijk meer te betrekken.

Mensen zullen liever een bloeiende wijkconomie zien dan weer een nieuwe energiecentrale in het buitenland. Inzicht in dit soort cijfers helpt altijd. Als je die geldstromen in beeld hebt, kan je ook bedenken hoe je je wijkaanpak wilt inrichten waardoor je een deel van dat geld in de wijk kan houden. We weten dat buurtklubedrijven een enorme kans bieden om de bestaanszekerheid in kwetsbare wijken te verbeteren.”

Een andere aanleiding voor het dashboard was om de samenwerking tussen fysiek en sociaal wat meer op gang te brengen, zie je dat gebeuren?

“Als je het dashboard gebruikt, dan kan het niet anders dat het gesprek op gang komt. De data geven je inzicht in zowel het sociale als het fysieke domein. Op het moment dat je met sociaal zwakkere wijken aan de slag gaat is het wel heel erg raar als je dat alleen vanuit het fysieke domein zou doen. Ik heb zelf ook bij gemeentes gewerkt en daar zag je dat uit veiligheidsoverwegingen een afdeling sociale zaken vaak letterlijk achter een gesloten deur zat. Als je elkaar nergens tegenkomt, kan er moeilijk een gesprek op gang komen. De manier waarop gedacht en gewerkt wordt is ook zo compleet anders: in het sociale domein maken ze overal een subsidie van en in het fysieke domein gaan ze al snel aanbesteden.”

Biedt het dashboard hier een oplossing voor?

“Het toont aan dat je door samen te werken met minder middelen meer kan bereiken. Hierin is inzicht in de financiële stromen heel belangrijk. Als je in de sociaal wat ingewikkeldere wijken aan de slag gaat, los je niks op als je maar één van de aspecten aanpakt. Je zal in samenspel dingen moeten doen om daadwerkelijk iets te bereiken. Kinderen die opgroeien in een woning die vochtig en schimmelig is, kan je medicijnen blijven geven, maar als je niks aan die woning doet kan je medicijnen blijven geven tot je een ons weegt. Die kinderen krijgen elke keer weer diezelfde schimmelsporen binnen. Dat probleem oplossen kan alleen met een integrale aanpak. Dat er een duidelijke relatie is tussen energiearmoede en gezondheid, bleek wel weer toen we voor het Europese Concerted Action for the Energy Efficiency Directive samen met partners uit Vlaanderen, Ierland, Italië en Griekenland [een literatuuronderzoek](#) deden en informatie verzamelden over dit thema uit meer dan 50 rapporten. Conclusie: het verduurzamen van wijken verbetert de gezondheid van mensen, doet de energie armoede dalen en bespaart je geld.”

Heb je nog een advies voor de City Deal?

“Wil je een slag slaan in de energietransitie in kwetsbare wijken, dan is het noodzakelijk dat je integraal kijkt. Anders gaat die deur gewoon niet open. De enige manier om mensen van elkaar te laten leren is door ze fysiek met elkaar in contact te brengen. Ik kan me nog herinneren hoe druk ik het had toen ik zelf bij een gemeente werkte.

Als we dan folders of boeken kregen toegestuurd -dit speelde twintig jaar terug-, dan belandden die in de kast en ging ik weer aan het werk. Pas tijdens workshops waarbij je met verschillende afdelingen van verschillende gemeentes bij elkaar zat en met elkaar in gesprek ging, kwam het ook echt aan. Er is data zat overal, maar als je wil dat mensen het gaan gebruiken, zal je met mensen in gesprek moeten: wat kunnen we hier nou mee? Je wil het denkproces op gang brengen.

En een ander advies: verplaats je in het perspectief van de bewoner. Voor de bewoner is de gemeente één en dezelfde knikker, maar de gemeentelijke organisatie ziet haar diensten als een zak met knikkers die je over een wijk uitrolt en die niks met elkaar te maken hebben. Het aanvragen van een nieuw paspoort of een klacht over hangjongeren zijn voor een gemeente twee totaal verschillende dingen; voor een bewoner is het gericht aan hetzelfde adres. Weet dus wat er speelt in een wijk voordat je in gesprek wil over verduurzaming. Ik ken een voorbeeld van een gemeente waar ze een aantal woningen wilden gaan verduurzamen in een wijk met veel oudere mensen. Zij gaven aan dat ze op dinsdag graag op een makkelijke manier naar het centrum toe wilden, want dan was het markt. Of de projectleider niet een bushalte kon regelen. Hij zorgde dat de halte er kwam en ging vervolgens terug met de duurzaamheidsplannen die hij had voor de wijk. Die gingen er zo doorheen, want hij had het vertrouwen gewonnen van de bewoners. Die voelden zich gehoord. Dus mijn advies is eigenlijk heel simpel: verdiep je eens in de bewoner, verplaats je in zijn of haar schoenen en bedenk dan eens wat er nodig is.”

EEN UITGAVE VAN

Juni 2024

Frissse Energie

City Deal Energieke Wijken, Duurzaam & Sociaal

PORTRETTE